

Димчо Дебелянов

Около една стара песен

Песента за тежките материални условия, в които живеят и работят българските писатели, повтаряна от ред години на най-различни гласове, почна да става безинтересна и досадна. Без да я повтарям, аз искам набързо да набележа някои мисли около нея и около ония, за които тя тъй настойчиво се пее.

В истински културните страни, дето литературата е вече преминала своя период на оформяване, такава песен или отдавна е забравена, или е оставена да я използват ония, които не искат да обясняват своя литературен неуспех с липсата у себе си на необходимите за един писател творец качества и добродетели. Причината на това обаче съвсем не е само във възможностите да бъдат винаги материално осигурени истинските таланти в тия страни. Защото могат се изброи стотици примери, от които да се види, че писатели от първа величина, създали цели епохи в литературата и оставили неизличими бразди зад себе си, биха могли много и много да завиждат на мнозина от своите малки събратя в България, ако е въпрос само за обикновени жизнени улеснения.

Наброявам в безредица само ония, които сега ми идват наум.

Верлен живя и умря в мизерия, пред която биха настръхнали косите на някои „мъченици за изкуството“ у нас. А тази година Анри де Рение, най-благородният от неговите далечни ученици, почтително се прекланя пред паметта му при влизането в Академията.

Петер Хилле умря на улицата до една пътна врата като последен нищий. А стиховете и афоризмите си, в които тъй ярко блести искрата на гения, беше писал върху празните полета на стари вестници.

Ще кажат, че това са изключителни натури.

Но Маларме стенографираше, за да живее по-сносно. И все пак преди десет години Албер Мокел го нарече герой на новото време в поезията.

Жерар де Нервал, който очарова и самия Гьоте с превода си на Фауст и изтръгна из устата му най-голямата похвала за себе си: „Никога не съм се разбираш тъй добре, както във френския превод на своя Фауст“, умря на една парижка улица през мразовита зимна нощ.

Албер Самен беше обикновен чиновник в парижката община и пак стана един от основателите на „Mercure de France“, списание, което изнесе победата на символизма във Франция.

Юисманс чиновническува до към края на живота си, а само с „Au Rebour“ отрази цяла епоха.

Скитничеството и службата по трамваите в Америка не попречи на Хамсуна да ни даде и „Пан“, и „Виктория“ и „Мистерии“.

И – ако трябва да натрупвам още имена – аз бих споменал Достоевски, Дикенс, Мюсе, Хайне, Бодлер, По, Мултатули и колко още други.

От всички тия примери не може, разбира се, да се изведе заключението, че един писател е толкова по-велик, колкото е била по-велика мизерията, в която е живял. Но изпъква един интересен за у нас въпрос.

Всички тия великани на мисълта и песента наистина ли биха създали творения по-велики от ония, които са ни оставили, ако бяха се радвали на едно даже сравнително доволство в живота? Къде лежи и какво подхранва най-силно подтика към творческа работа?? Не стои ли устремът към изкуството като самоцел и самоценност над всички условности около настаняването на жизнения пазар и наистина ли материалните несгоди са едва ли не от решително значение за развитието на едно истинско дарование?

* * *

С известно стеснение, след като съм изредил толкова едри имена, заговорвам за у нас и за ония наши писатели, делничните жизнени условия на които могат да бъдат от значение за развитието на литературата.

И не считам, че прибръзвам и че отивам много надалече, ако обясня недостойния хленч на някои от тях, не толкова с болката, че им се пречи да дадат на родната земя всички духовни ценности, които носят у себе си, колкото със стремлението към обикновено благоденствие и самодоволство, унаследено може би от деди и бащи, живели само с грижата за делничния къшей, лишени от всякакви по-висши интереси на духа. И затова тяхното окайване и вайкане пред несгодите, в които живеят, е често пъти една телена маска на мъченик, едва ли не на светец, през която прозира повече образът на безличен пазарски хитрец, отколкото образът на висока културна единица, увлечена в свето служене на един свет завет.

Не би ли било смешно да се твърди, че тежки материални условия карат един престарял наш писател да се стреми неприкрито и с всяка цена да наложи на публичното внимание, чрез списания и театър, една позната бездарност?...

Нима от материална мизерия, като рецензира „На острова на блажените“, г. Антон Страшимиров смесва чисто литературния въпрос за ценността на тая книга с пенсията на една министерска вдовица?

Какво кара г. Пенча Славейков да се забавлява и подиграва с родната литература чрез издаването на цял сборник от автобиографии и автокритики?

Та няма защото е останал на улицата, г. Кирил Христов поднася свои сонети пред стъпките на българския корононосец, който награди някога г. Антон Драндар за услуги към литературата?

Помогна ли Яворову настаняването му в театъра да създаде повече от онова, което създаде като поет през едни много по-усилни години?

Аз бих споменал дори оплакванията на кръгли бездарности от нищост в нашата литература – защото липсвали условия за работа, ако не рискувах да изпадна в дребнавост.

* * *

Истината е много проста и ясна. Заветът за служене на изкуството – преди всичко – е още нероден завет у нас. Приказката за непоносимия кръст на българския писател е само приказка. Нашите писатели издребняват, защото ние нямаме писатели, защото благочестието пред изкуството – и угодничеството, любоугодничеството, плоските редакторски хитрости, озлобеността до забрава, са неща, които се изключват.

И затова чакаме нови носители на писателския кръст у нас, достатъчно горди да обичат себе си и своето дело повече от просешкия хленч и достатъчно силни да се възмогват и презират трудностите на своето време.

КРАЙ

Източник: Словото
Набиране: Силвия Гогова

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/6228>]